УДК 514.18

Лисенко К.Ю., аспірант
Найдиш А.В., д.т.н.
Балюба І.Г., д.т.н.
Верещага В.М., д.т.н.

ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЙНОГО ГЕОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Мелітопольська школа прикладної геометрії,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Вказується, що для застосування вихідної геометричної фігури у композиційному геометричному моделюванні необхідно її уніфікувати, тобто розділити на геометричну і параметричну складові. Наведено приклади уніфікації, шляхом складання геометричних БН-матриць, і приклади створення композиційних геометричних моделей.

Постановка проблеми. Застосування композиційного геометричного моделювання (КГМ) [4, 8] потребує певної підготовки вихідної геометричної інформації, шляхом переходу до уніфікованої геометричної фігури. Процес уніфікації вихідної геометричної фігури є нескладним але потребує певних методичних пояснень. На прикладах однопараметричних геометричних фігур (ГФ) надається методика уніфікації ГФ з використанням БН-матриць [3].

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом розвивається точкове БН-числення [3, 5, 6, 7, 8, 10], на базі якого було створено композиційне геометричне моделювання [1], найбільший розвиток якого показано у дисертаційній роботі Адоньєва Є.О. [2]. Однак, у цій роботі розроблено основні можливості композиційного методу геометричного моделювання, без особливої деталізації.

В роботах [1, 2] вказано загальні положення щодо створення Б-фігур [8] з використанням БН-матриць [3]. Однак у вказаних роботах не йдеться про уніфікацію вихідної геометричної фігури.

У даній статті у подробицях пояснюється процес уніфікації вихідної геометричної фігури з подальшим її застосуванням для створення Б-фігур у композиційному геометричному моделюванні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є деталізація процесу уніфікації вихідної геометричної фігури і побудови Б-фігур n-мірного E^n простору у композиційному геометричному моделюванні.

Основна частина. Вихідною інформацією для композиційного геометричного моделювання (КГМ) завжди єсть геометрична фігура (ГФ), що подана або представлена впорядкованою множиною точок, які визначені координатам n-мірного E^n у глобальній n-мірній системі координат.

Для використання ГФ у КГМ необхідно її уніфікувати, тобто перетворити в уніфіковану ГФ, що має дві складові:

- параметричну, що являє собою конфігурацію і встановлює взаємно однозначний зв'язок між точками вихідної ГФ; параметрична складова являє собою і записується у вигляді геометричної БН-матриці параметричної; параметрична складова (ПС) відтворює у параметричній формі, взаємне розташування точок вихідної ГФ;

- геометричну, що являє собою поточну форму ГФ і визначає щомиті змінний впорядкований набір точок вихідної геометричної фігури, який записується у вигляді геометричної БН-матриці точкової; геометрична складова (ГС) відтворює кількість та схему розташування точок на вихідній ГФ,тобто на відповідному сегменті.

Вказаний процес поділення вихідної ГФ на дві складові – параметричну та геометричну, які є придатними для застосування у КГМ, будемо називати уніфікацією вихідної ГФ, а одержаний результат назвемо уніфікованою ГФ.

Уніфікована ГФ – прообраз, покладено в основу – комп'ютерного моделювання (формоутворення) конструкції ГФ, у якому цілеспрямована поступова зміна геометричної складової уніфікованої ГФ породить бажану ГФ-образ.

Такий спосіб отриманні ГФ-образа назвемо комп'ютерно-орієнтованим композиційним геометричним моделюванням.

Наведемо схему комп'ютерно-орієнтованого КГМ.

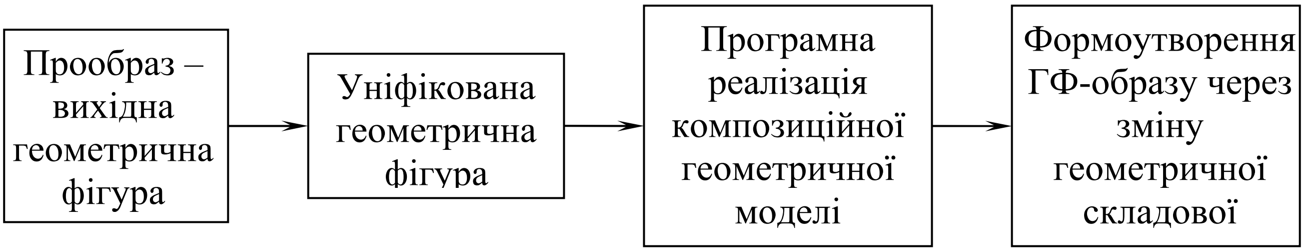

У наведеній схемі треба розуміти:

- «Композиційна геометрична модель» – БН-матриця параметрична уніфікованої ГФ;

- формоутворення ГФ-образу відбувається через проведення комп'ютерних експериментів шляхом цілеспрямованої зміни геометричної складової уніфікованої ГФ і аналізу одержаних результатів з метою досягнення бажаної форми.

Наведемо приклади уніфікації.

1. Нехай вихідна ГФ складається з трьох точок (рис. 1), що подають дискретну криву. Нехай кожна з цих трьох точок визначається десятьма координатами. Ця трійка точок у горизонтальному напрямку U визначає ДПК.

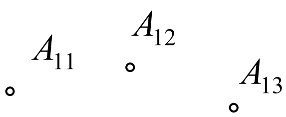

Рис. 1. Вихідна геометрична фігура.

Виходячи з умов завдання, БН-матриця точкова матиме вигляд:

$$\left(\begin{pmatrix} A_{11} & A_{12} & A_{13} \end{pmatrix}\right) \qquad (1)$$

Точковій БН-матриці (1) буде відповідати десять координатних БН-матриць-рядків, за кількістю координат, що визначають кожну з вихідних точок A_{1j}, для $j=\overline{1,3}$.

Наведемо (2) відповідні БН-матриці-рядки координатні:

$$\begin{array}{l} \big(\big(A_{11}(1) \quad A_{12}(1) \quad A_{13}(1)\big)\big) \\ \big(\big(A_{11}(2) \quad A_{12}(2) \quad A_{13}(2)\big)\big) \\ \dots\ \dots\ \dots\ \dots\ \dots\ \dots\ \dots\ \dots \\ \big(\big(A_{11}(9) \quad A_{12}(9) \quad A_{13}(9)\big)\big) \\ \big(\big(A_{11}(10) \quad A_{12}(10) \quad A_{13}(10)\big)\big) \end{array} \tag{2}$$

Для наведеного прикладу (рис. 1) параметрична БН-матриця також матиме вигляд БН-матриці-рядка:

$$\big(\big(P_{11} \quad P_{12} \quad P_{13}\big)\big), \text{ де } \sum_{j=1}^{3} P_{1j} = 1, \tag{3}$$

яка буде однаковою для усіх координатних БН-матриць-рядків із (2).

Матриця інтерполяційної кривої (M_Φ) для ДПК (рис. 1) у БН-матричній формі має визначитись як добуток БН-матриць-рядків (1) точкової та (3) параметричної [2]:

$$M_\Phi = \big(\big(A_{1j}\big)\big) \cdot \big(\big(P_{1j}\big)\big), \text{ для } j=\overline{1,3},$$

або у розгорнутому вигляді

$$M_\Phi = \big(\big(A_{11} \quad A_{12} \quad A_{13}\big)\big) \cdot \big(\big(P_{11} \quad P_{12} \quad P_{13}\big)\big) = \big(\big(A_{11}P_{11} \quad A_{12}P_{12} \quad A_{13}P_{13}\big)\big) \tag{4}$$

Інтерполяційна крива M для ДПК у точковій формі визначиться як сума елементів БН-матриці (4) [2]:

$$M = \sum_{j=1}^{3} A_{1j} P_{1j}\,. \tag{5}$$

Враховуючи (2) та (4), можемо скласти координатні рівняння для кожної з десяти осей:

$M(1)=\sum_{j=1}^{3} A_{1j}(1)\cdot P_{1j}$; $M(2)=\sum_{j=1}^{3} A_{1j}(2)\cdot P_{1j}$; …. ; $M(9)=\sum_{j=1}^{3} A_{1j}(9)\cdot P_{1j}$;

$M(10)=\sum_{j=1}^{3} A_{1j}(10)\cdot P_{1j}$, де $A_{1j}(n)$ – значення координат трьох точок уздовж *n*-ої осі.

2. Нехай вихідна ГФ складається з трьох точок (рис. 2), що подають ДПК у 10-мірному E^{10} просторі у трансверсальному, по відношенню до *U* (приклад 1), напрямку *V*.

У цьому випадку вихідні точки A_{1j}, для $j=\overline{1,3}$ будуть розташовані у стовпець і відповідні цій ГФ БН-матриці точкова і параметрична будуть БН-матрицями-стовпцями.

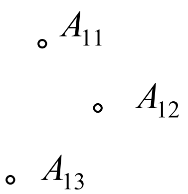

Рис. 2. Вихідна геометрична фігура.

$$\left(\begin{pmatrix} A_{11} \\ A_{21} \\ A_{31} \end{pmatrix}\right)$$ – БН-матриця точкова для напрямку *V*. (6)

$$\left(\begin{pmatrix} P_{11} \\ P_{21} \\ P_{31} \end{pmatrix}\right)$$ – БН-матриця параметрична для напрямку *V*, для якої $\sum_{i=1}^{3} P_{i1}=1$.

Для БН-матриці точкової з (6) необхідно скласти десять БН-матриць координатних, що відповідатимуть десятьом осям координат, які також будуть у вигляді стовпців:

$$\left(\begin{pmatrix} A_{11}(1) \\ A_{21}(1) \\ A_{31}(1) \end{pmatrix}\right); \left(\begin{pmatrix} A_{11}(2) \\ A_{21}(2) \\ A_{31}(2) \end{pmatrix}\right); \dots ; \left(\begin{pmatrix} A_{11}(9) \\ A_{21}(9) \\ A_{31}(9) \end{pmatrix}\right); \left(\begin{pmatrix} A_{11}(10) \\ A_{21}(10) \\ A_{31}(10) \end{pmatrix}\right). \tag{7}$$

Параметрична БН-матриця з (6) для усіх координатних БН-матриць (7) буде однаковою.

Таким чином, геометрична БН-матриця M_{Φ} вихідної ГФ визначиться як добуток двох матриць з (6) і матиме вигляд [2]:

$$M_{\Phi}=\left(\begin{pmatrix} A_{11}P_{11} \\ A_{21}P_{21} \\ A_{31}P_{31} \end{pmatrix}\right) \tag{8}$$

Інтерполяційна крива *M* для ДПК у точковій формі для напрямку *V*, визначатиметься як сума елементів БН-матриці (8), [2] і матиме вигляд:

$$M = \sum_{i=1}^{3} A_{i1} P_{i1} \tag{9}$$

Тоді проекції інтерполяційної кривої (9), на кожну з десяти осей E^n простору, матимуть вигляд:

$M(1) = \sum_{i=1}^{3} A_{i1}(1) \cdot P_{i1}$ – для першої осі;

$M(2) = \sum_{i=1}^{3} A_{i1}(2) \cdot P_{i1}$ – для другої осі;

… … … … …. ….

$M(9) = \sum_{i=1}^{3} A_{i1}(9) \cdot P_{i1}$ – для дев'ятої осі;

$M(10) = \sum_{i=1}^{3} A_{i1}(10) \cdot P_{i1}$ – для десятої осі;

де $A_{1j}(n)$ – значення координат на *n*-й осі.

Висновки. Однією з головних особливостей КГМ є необхідність створення уніфікованої ГФ, яка являє собою потужний інструментарій формування композиційних моделей, що сприяє більш швидкому та ефективному формотворенню необхідної геометричної фігури – розв'язку.

Як було показано, створення геометричних БН-матриць відбувається таким чином, що їх елементи розташовуються у повній відповідності з розташуванням точок на вихідній ГФ. Відсутність такої відповідності призводить до хибного розв'язку задачі.

Застосування БН-матриць надає можливість швидкого та безпомилкового одержання композиційних геометричних моделей і є ефективним скороченим записом точкових та розрахункових координатних форм.

Література.

1. Верещага В.М. Композиційне геометричне моделювання: монографія / В.М. Верещага. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – 108 с.
2. Адоньєв Є.О. Композиційний метод геометричного моделювання багатофакторних систем: дис..докт.техн.наук. – К.: КНУБА, 2018. – 512 с.
3. Адоньєв Є.О., Верещага В.М., Найдиш А.В. Застосування геометричних матриць для утворення точкових рівнянь Б-поверхонь / Є.О. Адоньєв, В.М. Верещага, А.В. Найдиш // Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету. - Мелітополь: ТДАТУ, 2018. - Вип. 8, Т.1, с. 153-160.
4. Адоньєв Є.О., Верещага В.М. Концептуальні засади використання композиційного методу геометричного моделювання при формуванні оптимального портфелю проектів з енергозбереження в навчальних закладах. / Є.О. Адоньєв, В.М. Верещага // Сучасні проблеми моделювання:

зб. наук. праць / МДПУ ім. Б. Хмельницького; гол. ред. кол. А.В. Найдиш. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. – Вип. 9. – С. 3-10.
5. Балюба И.Г. Конструктивная геометрия многообразий на основе точечного исчисления. Автореф.дисс…докт.техн.наук. - К.: КГТУСА, 1995.-36 с.
6. Балюба И.Г. Точечное исчисление [учебное пособие] / И.Г. Балюба, В.М. Найдыш; под ред. Верещаги В.М. // - Мелитополь: Изд-во МГПУ им. Б.Хмельницкого, 2015. - 234 с.
7. Бездітний А.О. Варіативне дискретне геометричне моделювання на основі геометричних співвідношень у точковому численні Балюби-Найдиша: дис. ... канд. техн. наук. - Таврійський держ. агротехнол. ун-т. - Мелітополь, 2012.-155 с.
8. Верещага В.М. Композиційний метод утворення Б-поверхонь / В.М. Верещага, Є.О. Адоньєв // Науковий журнал «Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво». – Луцьк.: Луцький національний технічний університет – 2017, №26, С. 36-41.
9. Конопацький Є.В. Геометричне моделювання алгебраїчних кривих та їх використання при конструюванні поверхонь у точковому численні Балюби-Найдиша: автореф. дис. канд. техн. наук - М-во аграрної політики та продовольства України, Таврійський держ. агротехнологічний ун-т. - Мелітополь, 2012. - 26 с.
10. Павленко О.М. Геометричне моделювання вертикального планування горизонтальної земельної ділянки засобами точкового БН-числення: дис…канд.. техн. наук, 05.01.01 – Мелітополь: ТДАТУ, 2017 – 229с.